

Člen spolku jako spotřebitel?

Michal Janoušek*

Úvod

Spotřebitelem a jeho právním postavením se zabývalo mnoho autorů dnešní doby¹, a to jak autorů vnitrostátních, tak zahraničních. Téma nabylo na aktuálnosti v posledních desetiletích v souvislosti s pronikáním „sociálních vlivů“ do soukromého práva a zejména evropským vlivem právní úpravy a judikatury v členských státech Evropské unie¹. Tématem, ani cílem tohoto příspěvku v rámci diskuze k tématu „spotřebitel“ není pojednání o spotřebiteli jako osobě fyzické a důsledcích jeho právního postavení v rámci závazkového práva, nýbrž se zabývat – v podstatě izolovanou – otázkou, zda je spotřebitelská ochrana přenositelná rovněž do spolkové činnosti, tedy zda na člena spolku lze pohlížet jako na spotřebitele. Pro učinění takového závěru volím jednotlivé části, které poukazují na obecné postavení spotřebitele, zejména pronikání vlivů spotřebitelského práva do oblasti spolkové činnosti.

K posouzení, zda je na člena spolku možno pohlížet jako na spotřebitele, je nezbytné nejprve stručně nastínit koncepci vývoje spotřebitelské ochrany a uvažovat nad tím, zda je možné v souvislosti s poskytováním statků spolkem jeho členům přijmout závěr o tom, že se jedná o klasický spotřebitelský vztah se všemi důsledky z toho plynoucími, tedy zejména nezbytnosti poskytnutí adekvátní zákonné spotřebitelské ochrany. To je však bezprostředně spojeno s právní povahou členství a jeho základními složkami, kterými je složka statusová, resp. osobní a složka majetková. Jednou z částí, která se této problematice obecně věnuje, je právě i otázka právní povahy členství, tedy

* JUDr. Michal Janoušek, doktorand na Katedře občanského práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Judikatura Soudního dvora Evropské unie se dotýká jak samotného vymezení pojmu spotřebitele, např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. 7. 2000 ve věcech C-240/98 až C-244/98 (Oceáno Grupo Editorial SA proti Rocio Murciano Quintero a Salvat Editores SA proti José Prades a ostatní, rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. 7. 1997 ve věci C-269/95 (Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl.) a mnohé další, tak jednotlivých otázek při výkladu směrnic, jejímž předmětem je ochrana spotřebitele (dnes již povětšinou nahrazených jednotnou úpravou v podobě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů.

definování toho, jaká práva a povinnosti jsou se spolkovým členstvím spojena. Teprve na základě těchto východisek zkoumané problematiky lze důvodně posoudit, zda je v některých případech možné hovořit o členovi spolku jako o spotřebiteli nebo nikoli.

Základní koncepce ochrany spotřebitele sloužící k porozumění porozumění recentní spotřebitelské ochrany a dopad geneze do problematiky spolkového práva

V rámci vývoje spotřebitelského práva, resp. obecné ochrany spotřebitele je možné vysledovat tři základní vývojové tendence, které představují tzv. liberální model, informační model a ochranný model². Tyto modely spotřebitelské ochrany se vzájemně determinují a prolínají, v jejich čisté podobě zpravidla nejsou zastoupeny v žádném kontinentálním právním řádu.

První model, nazývaný jako liberální stojí ve stručnosti na podstatě, že smlouva a hospodářská soutěž jsou dostatečnými prostředky k zajištění odpovídající ochrany spotřebitele jako slabšího v rámci obchodního styku. Na straně jedné je tu smlouva, která je způsobitým nástrojem k vyvážení odlišných zájmů smluvních stran a na straně druhé je zde hospodářská soutěž, která je (v podstatě) schopna v dostatečné míře reflektovat zájmy spotřebitelů a její doplňující funkcí je starost o to, aby jakýkoli nerovnovázný stav mezi stranami nemohl být podstatně vychýlen na jednu nebo na druhou (smluvní) stranu³. Skutečnost, že toto tvrzení axiomaticky neplatí, není třeba blíže dokazovat a je patrné např. z různých forem narušení hospodářské soutěže (kartelů, monopolních, resp. oligopolních situací).

Druhým modelem, který se v rámci obecné ochrany spotřebitele uplatňuje, je model informační, ve kterém jsou podstatně zastoupeny liberální myšlenky a tendence ochrany. Podle tohoto modelu je spotřebitel vesměs schopen jednat v rámci právních vztahů ekonomicky racionálně a jeho zájmy

² Kannowski in Staudinger von J. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 1. Allgemeiner Teil. Einleitung zum BGB. § 1-14. 15. neubearbeitete Auflage. Sellier de Gruyter: Berlin, 2013. 589 s. ISBN 978-3-8059-1119-1. S. 564.

³ Kannowski, op. cit. sub 1.

jako slabší smluvní strany jsou dostatečně zohledněny tehdy, pokud je mu poskytnut dostatek informací k realizaci zamýšleného právního jednání⁴. Pouze za tohoto předpokladu je vytvořena rovnováha v podobě výchozí situace rovnosti, kdy se spotřebiteli transparentním způsobem dává ke zvážení, zda právní jednání, které podstoupit chce, skutečně realizuje nebo nikoli a do právního vztahu se smluvním partnerem nevstoupí⁵. Podstatou tohoto modelu je výchova a vzdělávání spotřebitele, tedy preference důrazu na jeho intelektuální složku⁶. Sám tento model nevede k vychýlení práv nebo povinností na jednu či druhou stranu, a proto nepreferuje jednu smluvní stranu na úkor druhé.

Poslední z prezentovaných tří koncepcí je model ochranný (často nazývaný jako koncept sociální)⁷, ve kterém je na spotřebitele nahlíženo jako na účastníka hospodářského styku, který je per definitione podřízeným. Z důvodu takového nahlížení je nezbytné rovněž spotřebiteli poskytovat ochranu, která se projevuje jak v obsahovém zahrnutí modelu informačního, který je však rozšířen přímou ochranou v podobě zákonných kogentních ustanovení, resp. soudní korekcí obsahu smlouvy z toho důvodu, aby (presumovaný) vztah nadřízenosti a podřízenosti byl prostřednictvím ochranných ustanovení odstraněn, resp. zeslaben a obnoven tímto zásahem stav rovnováhy mezi jinak nerovnými smluvními stranami⁸. V rámci sociálního modelu lze dále rozlišovat dvě jeho strukturální složky, kterou je v první řadě tzv. parciální korektura vztahu, kterou představuje ochrana pomocí kogentních normativních pravidel a jejíž podstata spočívá v konkrétních sociálních nebo hospodářských problémech (tzv. situační potřeba ochrany)⁹ a ve kterých postačí parciální korektura¹⁰. Strukturální nerovnost může být však chápána současně rovněž široce, a tak tomu je tehdy, pokud je třeba obnovit (zpravidla na základě politického rozhodnutí) narušenou smluvní paritu. Tyto zásahy vedou následně k podpoře „*zvláštního soukromého práva spotřebitele*“ (tvorba a poskytnutí sektorové ochrany)¹¹.

⁴ SCHÜRNBRAND, Jan. Examens-Repetitorium Verbraucherschutzrecht. C. F. Müller: Hemsbach, 2011. 106 s. ISBN 978-3-8114-9846-4. S. 21.

⁵ SCHMIDT, Karsten. Verbraucherbegriff und Verbrauchervertrag – Grundalgen des § 13 BGB. Jus – Juristische Schulung. Numer 1, 2006. ISSN 0022-6939. S. 1-8.

⁶ Kannowski, op. cit. sub 1, s. 565.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tzv. Reichova koncepce strukturální podřízenosti.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ To jsou případy např. spotřebitelských úvěrů, distančních smluv, smluv uzavíraných mimo obchodní prostor apod.

¹¹ Op. cit. sub 4, s. 3.

Všechny tři zmíněné koncepce se často v rámci konkrétní právní úpravy doplňují a nejčastějším pojetím spotřebitelské ochrany (a to zejména na úrovni evropské) je kombinace modelu informačního a ochranného. Zpravidla žádný z těchto modelů není v konkrétním právním řádu zastoupen ve své ryzi podobě. Právě řečené o základních modelech spotřebitelské ochrany na straně jedné, musí být jedním dechem doprovázeno definicí spotřebitele na straně druhé. Tím je totiž určena cílová skupina adresátů objektivním právem vytvořených ochranných opatření. Pojednání o jednotlivých koncepcích ochrany spotřebitele na tomto místě není samoúčelné, neboť na jejich základě je vhodné demonstrovat, jak daleko je možné při ochraně spotřebitele zacházet. Jinými slovy, v jakých oblastech je možné, aniž by pro to na první pohled svědčil jakýkoli rozumný důvod (liberální model), hledat situační potřebu ochrany spotřebitele ve spolku (sociální model)¹².

Členství a jeho základní složky

Jednou z těchto oblastí, které na první pohled zcela nesouvisí s problematikou ochrany spotřebitele, je vztah mezi spolkem a členem. Vzniká otázka, zda je za určitých okolností možné vnímat člena spolku jako spotřebitele. Tato otázka bezprostředně souvisí s povahou členství. Občanský zákoník v normativním textu vyjadřuje jak civilní spolkový status, tak spolkové závazky¹³. Obecně je členstvím rozuměna množina všech vztahů mezi spolkem a členem, v rámci nichž jde o osobní vztah spolku a jeho člena¹⁴, jinými slovy jde o podíl účasti člena na vnitřním a vnějším životě, resp. činnosti spolku. To vyjadřuje osobní (někdy též nazývaná statusová) složka členství. Vedle této osobní složky lze potom rozlišovat složku majetkovou, která vyjadřuje typickou majetkovou vazbu, resp. tu fakultativní kategorii, která se v konkrétním případě v souvislosti s členstvím může, avšak nemusí uplatnit. Statusová složka má naproti tomu obligatorní povahu, neboť jí je vymezena samotná osobní povaha civilní korporace, kterou spolek představuje.

Ačkoli jde v případě statusové složky členství o podstatnou náležitost, může k ní (a zpravidla tomu tak je) přistupovat rovněž majetková složka členství,

¹² Pro účely nabytí obchodního podílu srov. např. HULMÁK, Milan. Společenská smlouva jako spotřebitelský kontrakt, společník jako spotřebitel? Právní obzor. Bratislava: Ústav Štátu a práva SAV, 2014, roč. 97, č. 4. S. 397-404.

¹³ TELEC, Ivo. Zásady nového spolkového práva. *Právní rozhledy*, roč. 21, č. 22/2013. S. 763.

¹⁴ STOMMEL, Sonja. Die Vereins- und Verbandsgerechtigtheit unter besonderer Berücksichtigung der Berufsverbände. Lit Verlag: Münster, 2002. 245 s. ISBN 3-8258-6567-3. S. 40.

kteřá je představována např. zakotvením poplatkové povinnosti členů¹⁵ - pokud tak stanovy určí. Na základě těchto složek členství, mající povahu členství úplného, lze pouze ve stručnosti vymezit konkrétní práva a povinnosti člena spolku. Je ovšem třeba na samém počátku zdůraznit, že jde o práva nebo povinnosti výslovně nebo implicitně ObčZ předpokládána, přičemž spolkové stanovy mohou, resp. musí práva a povinnosti člena spolku vymezit, neboť se jedná o obligatorní součást stanov¹⁶. V návaznosti na základní složky členství lze stejně diferencovat v rámci jednotlivých práv a povinností, která lze klasifikovat na osobní a majetková. Osobní povinnosti (právem) je např. participace na dosahování cílů a účelu spolku, k jakému byl ustaven¹⁷, povinnost člena dodržovat stanovy spolku, povinnost loajality, apod. Právem spojeným s osobní složkou členství¹⁸ je např. aktivní nebo pasivní volební právo člena, právo účasti na jednáních jednotlivých orgánů spolku, apod. V této souvislosti jde proto o ta práva nebo povinnosti, která jsou bezprostředně spojena s osobní složkou členství.

Vedle práv a povinností osobní povahy lze připustit rovněž tu složku členství, která má majetkovou povahu. Povinností majetkové povahy, určí-li tak stanovy, je kupř. placení členského poplatku, tedy povinnost člena řádně a včas uhrazovat členské příspěvky. Pro tuto složku je typické, že se jedná o poskytování majetkové hodnoty člena ve prospěch spolku. Právem člena majícím majetkovou povahu ve vztahu ke spolku je naproti tomu např. užívací právo člena ke službám, které jsou spolkem poskytovány (např. bezplatné návštěvy tělocvičny, knihovny apod.)¹⁹.

Spolek může v rámci právní povahy členství vymezit rozdílný právní status člena. ObčZ totiž nevyklučuje, aby v zakladatelském právním jednání (stanovách spolku) byl vymezen rozdílný status členství, který je spojen s určitým standardem práv a povinností, přičemž jinému členovi přiznává jiná, některá omezená, případně některá rozšířená práva, čímž spolek členovi poskytuje různé druhy členství

než členům jiným.²⁰ Logickým následkem je úvaha, že rozdílný právní status členství je spojen s rozdílným obsahem jeho jednotlivých složek. V úvahu proto přichází standardní forma členství, která je spojená jak s osobní, tak majetkovou složkou, tak současně členství, u kterého jedna z těchto složek může chybět, resp. být výrazně oslabena. V souvislosti s rozdílným právním statusem členství proto přichází v úvahu buď absence majetkové složky členství, nebo významné omezení složky statusové (osobní). V prvním případě půjde o ryzí vyjádření osobního svazku člena ke spolku, neboť povaha členství potlačuje jeho majetkový charakter. Ve druhém případě půjde naopak o situace, kdy bude absentovat právě zmíněná osobní složka členství, tedy jeho charakter se bude omezovat pouze na vymezenou majetkovou složku a potlačena bude právě ta osobní.

Právě řečené nabývá na významu tehdy, pokud spolek v rámci „rozdílného zacházení“ se členy preferuje u konkrétních členů majetkovou složkou členství a v konkrétním vztahu vystupuje jako podnikatel²¹.

Člen spolku jako spotřebitel?

Ochranu, kterou zákon poskytuje spotřebiteli nelze vnímat jako všeobjímající a právní úpravu spotřebitelské ochrany nelze chápat jako obecný „korektiv“, který by se měl uplatnit automaticky v rámci vztahů mezi spolkem a členem. Na některé (dílčí) poměry je však možné ji podle mého názoru připustit. V centru pozornosti níže naznačených úvah stojí skutečnost, zda v charakteru (zájemce o) členství lze spatřovat spotřebitelský poměr, tedy vztah mezi spotřebitelem a podnikatelem. Otázka stran spotřebitelské ochrany tkví v tom, zda vedle ochrany, která je ObčZ poskytnuta v jeho obecných ustanoveních členovi spolku, je dostatečně vymezena potřeba (majetkové) ochrany člena spolku. Jinými slovy, zda vedle parciální ochra-

¹⁵ Nejedná se o povinnost, nýbrž pouze o oprávnění spolku požadovat od svých členů členského poplatku.

¹⁶ RONOVSÁ, Kateřina. VITOUL, Vlastimil, BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Leges: Praha, 2014. 256 s. ISBN 978-80-7505-020-9. S. 111.

¹⁷ HABERSACK, Mathias. *Die Mitgliedschaft - subjektives und sinstiges Recht*. J. C. B. Mohr Siebeck: Tübingen, 1996. 406 s. ISBN 3-16-146550-4. S. 98. Shodně RONOVSÁ, Kateřina. *Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí*. Masarykova univerzita: Brno, 2004. 353 s. ISBN 80-210-3453-X. S. 208.

¹⁸ Ronovská, op. cit. sub 15 ji nazývá rovněž nemajetkovou.

¹⁹ Srov. Ronovská, op. cit. sub 15. S. 207.

²⁰ Například čestné členství bývalého předsedy spolku.

²¹ Ačkoli občanský zákoník přiznává spolku právo vykonávat podnikatelskou činnost, nemůže být tato aktivita jeho hlavní činností, nýbrž pouze činností vedlejší (§ 217 ObčZ). Pokud spolek vykonává určitou podnikatelskou činnost jako činnost vedlejší, která slouží k podpoře jeho hlavní činnosti, bude považován za podnikatele, a to při splnění dalších podmínek § 420 ObčZ. Pokud spolek bude vstupovat do právních vztahů se spotřebitelem, lze bez dalšího přijmout závěr, že na daný vztah mohou dopadat ustanovení o ochraně spotřebitele (§ 1810 a násl. ObčZ). Nejde ovšem pouze o ustavení o spotřebitelské ochraně obsažená ve zmíněných ustanoveních, nýbrž rovněž např. ustanovení o adhezních smlouvách (§ 1798 ObčZ). Přiměřeně srov. i HULMÁK, Milan. *Společenská smlouva jako spotřebitelský kontrakt, společník jako spotřebitel?* Právní obzor. Bratislava: Ústav Štátu a práva SAV, 2014, roč. 97, č. 4. S. 404.

ny korporativních vztahů člena ke spolku je možné přiznat členovi (jako spotřebiteli) ochranu proti spolku (nikoli jeho jednotlivým členům), který v daném vztahu vystupuje jako podnikatel²². Podle mne otázka souvisí právě s výše nastíněnou povahou členství.

Pregnantní ilustrace uvažované situace: osoby zakládající spolek pro podporu jeho hlavního účelu (podle mne je však nerozhodné ve vztahu ke konečnému spotřebiteli, jestli spolek má vymezenou podnikatelskou činnost jako hlavní nebo vedlejší, v obou případech se totiž tyto závěry uplatní) založí spolek, jehož „vedlejší činností“ bude projekt nesoucí pojmenování „bedýnka zeleniny“. Podstata projektu spočívá v tom, že spolek přijímá zájemce o členství. Zakladatelé – původně čtyři – mají tzv. plné členství a nově přistoupivší členové nabývají pouze omezené členství, které je spojené s právy a povinnostmi, které ovšem nemá vazbu na statusovou složku členství, nýbrž pouze na dodávky zeleniny tzv. do domu (člen s neúplným členstvím nabývá tedy v podstatě pouze majetkovou složku členství). Veškeré objednávky činí členové s omezeným členstvím (srov. § 220 ObčZ, který připouští rozdílnou povahu členství – „úplné“ a „neúplné“) a spolek je v tomto vztahu dodavatelem zboží v podobě čerstvé zeleniny a výtěžek z této činnosti spolek využívá na podporu účelu, ke kterému byl ustaven. V této souvislosti je proto i nezbytné řešit právní povahu právního vztahu člena ke spolku, pokud např. člen s neúplným členstvím vytýká dodavateli vady čerstvosti zeleniny.

Jiným příkladem může být golfový klub, mající právní povahu spolku. V souvislosti se členstvím v golfovém klubu jsou členům stanovami přiznána (pouze omezená) jistá statusová práva – např. právo účasti na členské schůzi – jde však primárně o majetkovou složku členství, kterou je placení členských příspěvků golfovému klubu, za což spolek poskytuje členovi s „omezeným“ členstvím užívací právo, spočívající v možnosti hrát na golfovém hřišti provozovaným spolkem.

Člen spolku jako spotřebitel

V návaznosti na výše řečené lze rozlišovat osobní a majetkovou složku členství. Závěr, že nelze přiznat parciální ochranu spotřebitelského práva členovi spolku v rámci statusové složky členství je zřejmé. Na člena spolku v obecné rovině nelze nahlížet jako na spotřebitele – v rámci osobní složky členství, tedy např. ve vztahu k výkonu aktivního, případně pasivního volebního práva, práva účasti na jednáních orgánů spolku, apod. – a takové vztahy nelze bez dalšího pokrývat pomocí ochranných ustanovení. Takový

²² Pro účely pojmu spotřebitele v pracovním právu srov. např. Schmidt, op. cit. sub 4.

závěr lze odůvodnit mimo jiné tím, že se za první jistě nejedná o úmysl zákonodárce, který by jakkoli zamýšlel podřizovat ochranu statusové složky právního vztahu ustanovením o spotřebitelské ochraně, za druhé ve vztahu k účelu právní úpravy, zejména z pohledu dvojí ochrany. ObčZ totiž předpokládá samostatnou (statusovou) právní ochranu člena spolku (např. § 215 odst. 1 ObčZ, § 242 ObčZ, § 245 ObčZ, § 251 ObčZ, § 258 - 261 ObčZ, aj.) proti nepřipustnému jednání spolku, poskytuje mu ochranu před nečinností aj. Potud rozumně nelze uvažovat nad právním postavením člena spolku jako spotřebitelem.

Právě zmíněná ochrana má však specifickou povahu a dosah pouze do oblasti práv a povinností spojených se statusovou složkou členství a nikterak nevystihuje charakter neúplného členství (důraz na majetkovou složku členství), spočívající v jeho spotřebitelské povaze, ve spotřebě statků. Otázka proto zní, kdy lze na člena pohlížet jako na spotřebitele?

Soudní dvůr Evropské unie se obdobnou problematikou (přistoupení spotřebitele k uzavřenému nemovitostnímu fondu) zabýval v souvislosti s použitelností směrnice Rady č. 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory²³ a v posuzovaném případě dospěl k závěru, že směrnice je aplikovatelná i tehdy, kdy účelem přistoupení spotřebitele k osobní obchodní společnosti není primárně členství v korporaci, nýbrž způsob (forma) finanční investice. V posuzované věci se však jednalo o otázku spotřebitelské ochrany v rámci osobní obchodní společnosti. Je proto nezbytné zamyslet se i nad přenositelností takových závěrů do života spolku, který je však obdobně právníckou osobou korporativního typu.

V podobném duchu judikoval rakouský OGH²⁴, že na člena spolku, resp. uchazeče o členství, je třeba nahlížet jako na spotřebitele tehdy, pokud spolek v rámci daného vztahu vystupuje se zřetelem k této činnosti jako podnikatel (podmínka viz výše). Dále je nezbytné, aby spolek v souvislosti s tímto vztahem nabízel členovi, resp. zájemci o členství taková (hodnotná) plnění, která mohou být od ostatních soutěžitelů (subjektů hospodářské soutěže) získána pouze na základě úplatných právních jednání a člen takovéto právo získává v souvislosti s nabytím členství ve spolku, přičemž se v souvislosti s tímto členstvím zavazuje k pravidelným (opakující se) platbám v souvislosti s poskytováním určitého – ekonomicky hodnotného – plnění. To samozřejmě není vše, neboť v takové rovině by bylo lze hovořit jak o spotřebitelském, tak o korporativním vztahu člena ke spolku.

²³ Srov. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 4. 2010, ve věci E. Friz GmbH proti Carsten von der Heyden (C-215-08).

²⁴ Rozhodnutí rakouského OGH ze dne 21. 12. 1999, sp. zn. 4 Ob 312/99 g.

Podstatnou totiž zůstává dodatečná okolnost, že opakujícími platbami spotřebitele a opakovaným poskytováním plnění ze strany spolku je členstvím nabývána v podstatě pouze spotřeba zboží a služeb. Jinými slovy proto, aby vztah mezi spolkem a jeho členem mohl být hodnocen jako vztah spotřebitelský, je nezbytné, aby se jednalo o „zvláštní povahu členství“, se kterým jsou spojena práva čerpat ekonomicky hodnotná plnění, která jsou poskytovaná spolkem a požadovat za něho od člena ekvivalentní protiplnění, aniž by tímto členstvím byla vymezena statusová členská práva. Rozhodující tedy je skutečnost, zda členství je nabýváno přednostně za účelem podpory ideálních cílů spolku nebo pouze za účelem spotřebitelským v podobě dosažení hospodářského prospěchu spolku vyvíjejícího v daném směru podnikatelskou činnost²⁵.

V prezentovaném směru považují za rozhodující úlohu, kterou hraje povaha členství. Pokud členství slouží primárně k podpoře cílů a účelu spolku, ke kterému byl ustaven a k jehož naplnění, resp. dosažení směřuje, pak vztah mezi členem a spolkem nemůže mít charakter vztahu spotřebitelského právě z důvodu korporativní povahy členství.²⁶ Ustanovením o ochraně spotřebitele mohou podléhat pouze ty části stanov, které vymezují spotřebitelský vztah mezi spolkem a členem²⁷, tedy části jdoucí nad jejich korporativní rámec, jdoucí nad rámec korporativní povahy členství. Ustanovení stanov, která se bezprostředně dotýká vymezení osobního statusu člena tímto přezkumem, resp. obecnou ochranou spotřebitele, nejsou bez dalšího dotčeny. Pro přípustnost kontroly ujednání pomocí ustanovení o spotřebitelské ochraně je proto sine qua non, aby spolek vymezil v souvislosti s přijetím člena, resp. již existujícím členstvím omezená spolková práva. To je případ, pokud se členstvím nejsou spojena statusová práva a v podstatě v tomto členství není založena osobní složka členství ve vztahu k výkonu práv a povinností člena ke spolku a naopak. Tak je tomu především tehdy, pokud je v souvislosti s rozdílnou povahou členství popřen demokratický princip spolkové činnosti, omezený vliv člena na spolkovou činnost²⁸, nepřiznání

²⁵ V předmětném rozhodnutí OGH šlo o případ kdy zástupce spolku oslovoval na ulici kolemjdoucí a nabízel jim mimořádné členství ve spolku. Povaha nabízeného členství spočívala v podpoře spolkové činnosti v tom směru, že nabyvatelé členství podporovali spolkovou aktivitu zejména placením zvýšeného členského příspěvku, aniž by se jakýmkoli způsobem podíleli na jeho činnosti a směřování.

²⁶ HÖHNE, Thomas, JÖCHL, Gerhard, LUMMER-STORFER, Andres. *Das Recht der Vereine*. 4., aktualisierte und erweiterte Auflage. Orac Verlag: Wien, 2013. 610 s. ISBN 978-3-7007-5364-3. S. 190.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Krejci in RUMMEL, Peter a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch in ywek Bänden*. 2. Band. § 1175-1502. Nebengesetze 4. Teil. EheG,

hlasovacího práva na členské schůzi, aktivní, resp. pasivní volební právo člena orgánů spolku²⁹, apod., tedy v podstatě vyloučení člena z možnosti ovlivnění vnitřního života spolku.³⁰

Proto, aby mohlo být na spolek možné nahlížet jako na podnikatele (při splnění podmínek § 420 ObčZ) a na člena, resp. uchazeče o členství jako na spotřebitele je tedy nezbytné naplnění výše vymezených podmínek. Pokud jsou splněny podmínky existence spotřebitelského vztahu, je jako takový vztah třeba posoudit veškerá úplatná právní jednání mezi spolkem a jeho členem, která jsou uzavírána mimo korporativní rámec členství, neboť za příspěvky jsou v této souvislosti považována veškerá finanční nebo věcná plnění, která obdrží člen spolku a za která je povinen poskytnout spolku adekvátní protiplnění.³¹ Je však třeba v této souvislosti zkoumat intenzitu omezení „řádného členství“, neboť zásadně jakékoli omezení jeho korporativní složky nemůže být způsobilé založit charakter omezeného členství a proto v konečném důsledku i přezkum vztahu pomocí ustanovení o spotřebitelské ochraně.

Závěr

Nastíněné téma není významné pouze z pohledu teoretického, neboť pokud je charakter členství shledán se vším všudy jako spotřebitelský, bez dalšího na něj lze aplikovat veškerá ustanovení o spotřebitelské ochraně, pokud to jejich povaha nevyklučuje (případně je třeba splnění dodatečné situační podmínky např. v podobě specifické povahy závazků uzavřených distančním způsobem - § 1824 ObčZ nebo závazků ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory - § 1828 ObčZ). Bez dalšího však povaha členství má význam zejména z hlediska informační povinnosti spotřebitele (§ 1811 a násl. ObčZ), posouzení povahy nepřiměřených ujednání ve spotřebitelské smlouvě (§ 1814 a násl. ObčZ), ustanovení o adhezních smlouvách (§ 1798 ObčZ a násl.) apod. Spolky, jejichž činnost může v konkrétním případě podléhat spotřebitelské ochraně je např. spolek vychovávající mladé sportovce (oproti placení členského příspěvku)³², spolek provozující tělocvičnu a za tím účelem přijímající členy, kteří ačkoli nabývají členství ve spolku, v podstatě se zavazují k využívání služeb tělocvičny a za tuto službu spolku poskytují adekvát-

KSChG. Manzsche Verlag: Wien, 2002. ISBN 3-214-04556-3. S. 195.

²⁹ Krejci, op. cit. sub 28 hovoří o tzv. „nepravé části stanov“.

³⁰ OGH v rozhodnutí ze dne 21. 12. 1999, sp. zn. 4 Ob 312/99 g hovoří o tzv. takřka holém – prostém – členství.

³¹ Krejci op. cit. sub 26, s. 195.

³² Srov. rovněž op. cit. sub 24, s. 189.

ní protiplnění. Ve všech těchto případech proto nelze podle mého názoru vyloučit povahu členství jako spotřebitelského vztahu. Tak je tomu zejména tehdy, pokud je potlačena statusová složka členství a neúměrně vstupuje do popředí právě složka majetková, která zakládá práva a povinnosti „smluvních stran“ spotřební povahy. V takovém případě nelze důvodně shledat závěr o možnosti vyloučení právní ochrany člena spolku pomocí spotřebitelské ochrany, protože podstatou (neúplného) členství není výkon statusové složky členství, která je ve větší či menší míře omezena, nýbrž je primární složka majetková, která vykazuje rysy spotřebitelského vztahu.

Jinými slovy, pokud se spolek se zřetelem k jeho činnosti chová jako podnikatel, tedy nejinak jako podnikající korporace, pak se na takový vztah (vzdor „formálnímu“ členství) použijí ustanovení o ochraně spotřebitele, neboť v nazírání na právní postavení spolku nebo jiné korporace, která se spotřebiteli typicky právně jedná, není bez dalšího možné činit nedůvodně rozdíly v zákonném režimu. V opačném případě by spolky vyvíjející podnikatelskou činnost a se zřetelem k této podnikatelské činnosti byly nedůvodně zvýhodněny oproti jiným právním formám,

ačkoli obsahová, resp. materiální činnost obou korporací zůstává v podstatě totožná.

Závěrem konstatuji, že se jedná o téma do současné doby neřešené, stojící mimo pozornost spotřebitelské ochrany. Smyslem, účelem ani záměrem příspěvku není axiomatické pojednání o ochraně spotřebitele ve spolku, nýbrž tento příspěvek má povahu subsidiární a měl by sloužit k případné hlubší diskusi nad tématem ochrany člena spolku jako spotřebitele.

Summary

This article aims to inform readers about a position of a member in the association and its possible recognition as a consumer.

The raised question is whether a member of the association may, under certain conditions, act as a consumer and, if so, under what conditions. This paper tries to answer this question based on analysis of personal and financial components of the membership, by which is usually every membership of the corporation equipped.

Evropeizace českých zákonů 1998-2013: Empirické údaje o míře vlivu práva EU a dopadech na legislativní proces

Robert Zbiral*

1 Úvod¹

Evropeizaci můžeme považovat za všeobjímající proces, prostupující všemi oblastmi společenských vztahů. V nejobecnější rovině lze evropeizaci definovat jako situaci, ve které impulsy pocházející z unijní úrovně transformují či alespoň ovlivňují skutečnosti na úrovni národní (vnitrostátní).² Právo samozřejmě

v tomto není ušetřeno, naopak jako jeden z hlavních regulativních prostředků ve společnosti plní roli významného nositele evropeizace, zasažena jsou v různé míře snad všechna zákoutí právního systému.³ Rovněž česká doktrína široce zkoumá, jaké důsledky má vliv práva EU na nejrůznější právní odvětví nebo konkrétní záležitosti, činí tak však povětšinou pomocí kvalitativní analýzy a bez snahy o zachycení celkového obrazu.⁴

* JUDr. Robert Zbiral, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

¹ Článek vznikl v rámci projektu 13-15422P poskytnutého Grantovou agenturou ČR. Za podporu srdečně děkuji, stejně jako za znalé a inspirativní komentáře anonymních recenzentů. Veškeré chyby jsou mou odpovědností.

² V tomto případě jde o tzv. *top-down* evropeizaci, která se někdy odlišuje od *bottom-up* přístupu, ve kterém naopak členské státy ovlivňují unijní řešení různých otázek. Rámcově k problematice definice evropeizace srv.

ZEMANOVÁ, Štěpánka. Výzkum evropeizace: aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 4, s. 32-33.

³ Dané dopady se pokouší shrnout BOBEK, Michal. Europeanization of Public Law. In: VON BOGDANDY, Armin a kol. (eds) *Ius Publicum Europaeum: The Max Planck Handbook of European Public Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, v tisku.

⁴ Za všechny srv. výstupy z rozsáhlého projektu pražské právnické fakulty v TOMÁŠEK, Michal a kol. *Czech*